

לְבַנְיָנָה שֶׁל הַלֵּבָה

שיעורי הלכות שבת מפי מו"ר רה"י בביהמ"ד בשבת קודש
מלאכת כיבוס (3) – חומרים סינטטיים

בגמרא בזבחים⁵ כתוב: "כל כיבוס דלית ליה כיסכוס לא שמייה כיבוס." שואלת הגמרא, והרי רב שכשך נעליו במים? ועונה: שכשוך איך⁶, כסכוס לא.

הבה"ל דן בשאלה זו באריכות⁷, ומסקנתו שאפילו בעור קשה כגון נעליים אסור לשפשף מדרבנן עכ"פ לדעת רוב הראשונים, ולכן מה שנשאר, שבעור מותר שכשוך במים בלבד.

השאלה איך לדון חומרים סינטטיים, כמו ניילון, גומי, וכדו' מוצאים עשויים מסיליקון שזה גם חומר סינטטי, והשאלה אם דינם כעור, או כצלחות שאינם בולעות. עור בולע ולכן אף שמתרת בו שרייה, אסור בו כבוס גמור, לפחות מדרבנן, אבל אלו לכאורה לא בולעים. האגרות משה⁸ וכן הגרש"ז אורבעך⁹, נוטים לומר שאין בזה כיבוס וכדין צלחות, אך מידי ספק לא יצאנו, או מטעם שחז"ל לא הכירו חומרים אלו, או מטעם שמידי ספק לא יצאנו ומדובר בספק דאורייתא.

לגבי מוצצים, מותר לכן להשרותם אך השאלה על שפופם - אם יש להתיר לגמרי משום שזה נחשב כניקוי (דעת הגרש"ז אורבעך), או לאסור לשפשף משום שזה ספק ואולי בכל זאת דינו כעור, וכן אפשר לראות שבמשך שימוש מרובה מתקבל בהם צבע

נפתח בשאלה על מנת שהנושא המורכב בו נרצה לעסוק יובן היטב בס"ד.

האם מותר לשטוף מוצצים בשבת ולשפשפם היטב?

בארנו שבמלאכת כיבוס יש שלושה שלבים: שרייה, כיבוס - שזה "כסכוס" בלשון הפוסקים, ובלשונו שפשוף, וסחיטה.

לגבי שרייה ראינו שהגמרא הגדירה לגבי בגד ששרייתו זהו כיבוס¹, וההסבר הוא שבבגד המים נספגים ומנקים או על כל פנים זה חלק מפעולת הכיבוס. אמנם לגבי עור אמרה המשנה שאין דין שרייתו זהו כיבוס², מאידך ברור שבאופן חלקי מותר להדיח ולשפשף צלחות וכדו' בשבת משום שאין המים פועלים על הפנימיות של הכלי שזוהי מלאכת כיבוס/מלבן. המים והשפשוף מנקים את מה שבחוץ - זו פעולת ניקוי, ולא פעולת כיבוס. ובארנו, שגם בבגד אם רק מורידים את מה שבחוץ, לא הוי כיבוס³.

השאלה האם מותר לשפשף בגד עור, או נעליים?

במשנה בשבת⁴ מתואר שמותר לתת מים על בגד עור, ומשמע מזה שלא ישפשף.

⁵ צד, ב.

⁶ משנ"ב ש"ב ס"ק מ': "לשכשו - ר"ל כשיש על מנעל איזה דבר לכלוך נותן עליו מים עד שיכלה הכלוך וזה נקרא שכשוך".

⁷ שם סעיף ט', ד"ה "אבל לכבסו".

⁸ יו"ד חלק ב' סימן ע"ו.

⁹ שש"כ, ט"ו הערה כ"ה.

¹ זבחים צד, ב.

² שבת קמב, ב: "היתה עליו (על הכר) לשלשת מקנחה בסמרטוט

היתה של עור נותנין עליה מים עד שתכלה."

³ או"ח, סימן ש"ב סעיף א' ברמ"א בדין הסרת נוצה, ושם

במשנ"ב ס"ק ז'.

⁴ שבת קמב, ב.

כאילו בלעו.¹⁰ ולכן נכון שלא לשפשף בכח, אמנם לשכשך, דהיינו לשטוף במים ולנקות קלות בידיים יש להתיר, וגם למי שישפשף יש על מה לסמוך כאמור (גרש"ז).

אמנם אם יש בגד שעשוי מחומרים אלו והוא ארוג (למשל בגד שארוג מחוטי ניילון), ודאי יש לאסור (כך דעת הגרש"ז אורבעך, ושמעתי מהרב נבנצאל שליט"א שציצית רשת שעושים שתי וערב הוי בגד ולרמ"א חייב מהתורה, לשו"ע דווקא בגד צמר חייב מהתורה כידוע).

נראה שגם לכבס ממש מפות ניילון יש לאסור משום שאין לה צורת כלי והחשש שדינה כעור לסברות אלו (אג"מ), וכיוון שהוא מן חומר חדש שדורות לפנינו לא ראו אותו מן הראוי שלא לשפשף בידיים בחזק, ורק לנקות על ידי מים יש להתיר.

על כן גם אם יש מקום להקל במוצץ וכדו' לשפשף קלות, מסתבר שבמפות ניילון אין לשפשף אבל לשרותם במים מותר, דלא גריעי מעור שבו אין שרייתו זהו כיבוסו.

המורם מכל זה שבבגד סינטטי יש ג' חלוקות:

א. אם הוא ארוג - יש לאסור אפילו שרייה, כדין בגד רגיל.

ב. יריעה, מפה וכדו' שאין בהם צורת כלי - מותר להשרות אך לא לשפשף, כמו בעור.

ג. מוצץ וכדו' - מחלוקת לגבי שפשוף, ולכן נכון לנקות בשטיפה ושפשוף קל ולא יותר, דהיינו שדינו נראה יותר ככלים.

¹⁰ כן דעתו של הרב אלישיב והתיר לשטוף רק במים, ע' ארחות שבת ח"א פי"ג ס"ו.

* השיחה נערכה ע"י ברוך לרנר

